

Dit ex. bestaat uit 6 blz.

G E H E I M

KWESTIE OPVOLGING PAUL DE GROOT

S a m e n v a t t i n g

Paul de GROOT, die van 9 maart tot 25 juni j.l. voor herstel van gezondheid in de Sovjet-Unie verbleef, onthield zich ook na zijn terugkeer tot dusver van directe bemoeiing met de leiding van de C.P.N.

De laatste tijd speelde de C.P.N.-leider meermalen met de gedachte zich binnen niet al te lange tijd uit de dagelijkse leiding van de partij terug te trekken. Dit voornemen motiveerde hij in partijkring met zijn gevorderde leeftijd en zijn minder goede gezondheid.

De vraag rijst of en in hoeverre dit plan van De GROOT mede verband houdt met politieke druk, door Moskou op hem uitgeoefend. Reeds meermalen werden nl. aanwijzingen ontvangen, dat de C.P.S.U.-leiders met ergernis kennis namen van de stalinistische instelling van de Nederlandse communistenleider.

Intussen kan men zich afvragen, welke factoren de keuze van een eventuele opvolger bepalen, en welke de gevolgen van een bepaalde keuze zullen zijn voor het gedragspatroon van de C.P.N.

Naar het voorkomt, zijn Harry VERHEY - thans plaatsvervangend algemeen secretaris - en Marcus BAKKER - thans propaganda-secretaris en lid van de C.P.N.-fractie in de Tweede Kamer - de voornaamste "troonpretendenten".

G E H E I M

GEHEIMKWESTIE OPVOLGING PAUL DE GROOTI. Inleiding

Van 9 maart tot 25 juni verbleef de algemeen secretaris van de C.P.N. Paul de GROOT - samen met zijn echtgenote - voor herstel van gezondheid in de Sovjet-Unie.

Het bericht van zijn terugkeer (in "De Waarheid" van 25 juni) behelsde tevens de mededeling, dat De GROOT voor verder herstel nog enige maanden "in een bosrijke omgeving" zou moeten verblijven.

Eerder in de maand juni had het C.P.N.-dagblad het bericht gebracht, dat De ~~GROOT~~ aan de beterende hand was en tevens medegedeeld, dat hij waarschijnlijk spoedig naar Nederland zou terugkeren. Dit communiqué werd mede gepubliceerd naar aanleiding van veler vragen en speculaties, nog toenemend naarmate de maanden verstreken zonder dat de partijgenoten iets over het wel en wee van hun partijleider vernamen.

Overeenkomstig de eerder vermelde aankondiging in "De Waarheid" heeft De GROOT zich sinds zijn terugkeer van directe bemoeienis met C.P.N.-aangelegenheden onthouden. In engere kring speelde hij recentelijk nog enkele malen met de gedachte om zich binnen niet al te lange tijd uit de dagelijkse leiding van de C.P.N. terug te trekken.

Hoewel dit onderwerp door De GROOT ook in januari van dit jaar reeds in de kring van naaste medebestuurders aan de orde werd gesteld, moet men er rekening mee houden, dat hij - wisselvallig als hij is - op dit standpunt nog geheel of gedeeltelijk terug zal komen. Mocht hij evenwel op grond van zijn gevorderde leeftijd en zijn inderdaad minder goede psychische en fysieke conditie binnenkort toch besluiten een deel van zijn functies op te geven, dan kan het niettemin nog wel enige maanden duren voordat een dergelijke beslissing geëffectueerd wordt.

De GROOT zou nl. overwegen een eventuele functiewisseling binnen het partijsecretariaat op de agenda te plaatsen van een bijzonder C.P.N.-congres, dat mogelijk tegen het eind van dit jaar zal worden gehouden.

Intussen vinden nu en dan in kringen van vriend en tegenstander

GEHEIM

reeds speculaties plaats omtrent de mogelijke kandidaten, die voor eventuele opvolging van De GROOT in aanmerking zouden komen.

In afwachting van de beslissingen van de C.P.N.-leiding kan het van belang zijn na te gaan, welke de voornaamste factoren zijn, die uiteindelijk de keuze zullen bepalen, en welke gevolgen een dergelijke keuze kan hebben voor het gedragspatroon van de C.P.N.

II. Keuze bepalende factoren

1. Capaciteiten

Beziet men de figuren, die thans deel uitmaken van het C.P.N.-partijbestuur, dan komt men licht tot de conclusie, dat - qua opleiding, ervaring en capaciteiten - de opvolger van Paul de GROOT gezocht moet worden onder hen, die thans de voornaamste functies in de partij vervullen, t.w. Harry VERHEY (plv. algemeen secretaris); Marcus BAKKER (propaganda-secretaris, lid Tweede Kamer); Henk HOEKSTRA (organisatie-secretaris); Jaap WOLFF (bureau-secretaris) en zijn broer Joop WOLFF (hoofdredacteur van "De Waarheid").

Hoewel vooropgesteld moet worden, dat geen van hen in politieke ervaring en scholing het niveau van De GROOT ook maar benadert, lijken VERHEY en BAKKER om verschillende redenen toch wel het meest in aanmerking te komen voor het nieuwe leiderschap. Zij steken boven de anderen uit in politieke ervaring en tactisch inzicht, maar ook hun oratorische en agitatorische capaciteiten zijn stellig groter.

Harry VERHEY is van beide laatstgenoemde figuren waarschijnlijk de meest geschikte kandidaat voor de functie in kwestie. Hij heeft het voordeel zich als plv. algemeen secretaris - recentelijk nog tijdens de langdurige afwezigheid van Paul de GROOT - reeds enigermate met de problemen van het leiderschap vertrouwd te hebben kunnen maken; hij is de oudste van alle genoemde kandidaten, hij heeft de meeste en langste politieke ervaring als partijbestuurder en hij heeft een meer gematigd karakter dan M. BAKKER; VERHEY staat open voor andere meningen, is bereid tot het sluiten van compromissen.

Alleen in oratorisch opzicht is Marcus BAKKER wellicht VERHEY de baas.

2. Oordeel Paul de GROOT

Gezien de doctrinaire, stalinistische instelling van Paul de GROOT, hoeft men er niet aan te twifelen, aan wie van beiden hij - zo de keuze van hem afhing - de voorkeur zou geven. Hoewel De GROOT ook tegen BAKKER van tijd tot tijd wel eens bezwaren heeft geopperd, is deze hem qua politieke instelling toch veel liever dan Harry VERHEY

Meermalen kon worden geconstateerd, dat De GROOT de laatste verdenkt van revisionistische smetten. De opvatting is waarschijnlijk bovenal het gevolg van de ambivalente houding, welke VERHEY ten tijde van de scheuring in de C.P.N. in het voorjaar van 1958 aannam.

Daarnaast zouden bij De GROOT - en wellicht ook bij andere partijbestuurders - bezwaren tegen VERHEY bestaan vanwege diens houding tijdens de oorlogsjaren. (Zwarte handel, nauw contact met latere renegaten).

Het feit, dat De GROOTS houding in de jaren '40-'45 eveneens meermalen het voorwerp van critiek in partijgelederen is geweest, pleegt in de thans leiding gevende C.P.N.-kringen buiten beschouwing te worden gelaten. Men durft De GROOT trouwens nauwelijks tegen te spreken.

Ook qua karakter liggen De GROOT en VERHEY elkaar niet. In dit opzicht passen De GROOT en Marcus BAKKER wel beter bij elkaar. Bij menige gelegenheid toonde BAKKER zich politiek een goed leerling van zijn sectarische, dogmatische meester. Gezien zijn greep op het partijbestuur zou de vergrijsde partijleider er wellicht in slagen ook de keuze van andere partijbestuurders ten gunste van Marcus BAKKER te doen uitvallen.

De GROOTS probleem zou evenwel zijn: hoe hij het ter zijde schuiven van de gematigde VERHEY ten bate van de fanatieke BAKKER in de ogen van de overige partijbestuurders als ook in de ogen van Moskou zou kunnen rechtvaardigen.

3. Oordeel van Moskou

Reeds meermalen werden aanwijzingen ontvangen, waaruit kon blijken, dat de C.P.S.U.-leiders met groeiende ergernis kennis na-

men van het sectarische drijven van partijleider De GROOT. De GROOTS rem op de destalinisatie, zijn houding tijdens het 22e C.P.S.U.-congres, zijn onverdraagzaamheid binnen de partij en op het terrein van de massa-organisaties (Vredesbeweging b.v.) zijn stellig even zoveler factoren geweest, die hem in de ogen van Moskou bij de voorzetting van de CHROESTSJOW-lijn steeds minder acceptabel hebben gemaakt.

Het is niet uitgesloten, dat De GROOT - evenals in het verleden wel het geval was - tijdens zijn jongste "kuur" in de S.U. reukenschap en verantwoording van zijn beleid heeft gegeven.

Recente uitlatingen van Paul de GROOT wettigen de conclusie, dat de C.P.S.U.-autoriteiten, zo van directe bemoeiing al geen sprake is, zich toch wel zeer interesseren voor de gang van zaken in de C.P.N.

Merkwaardig is in dit licht ook de recente verklaring van het dagelijks bestuur van de C.P.N., waarin een beroep wordt gedaan op de S.W.P.-aanhang (met uitzondering van haar verkiezingscandidaten en lijstindieners) zich weer als lid bij de C.P.N. te melden. Bekend is dat Paul de GROOT kort na zijn terugkeer uit Moskou aan een van zijn naaste medewerkers suggesties deed omtrent de inhoud van de verklaring. Behalve als een Moskouse "ingeving" kan de verklaring daarnaast natuurlijk ook als een tactische manoeuvre tot verdere ondermijning van de reeds gehavende S.W.P. worden gezien.

Een en ander wil overigens nog niet betekenen, dat De GROOT zal nalaten zijn invloed aan te wenden om een hem welgevallige troonopvolger (Marcus BAKKER?) benoemd te krijgen, ook al zou dit wellicht niet geheel stroken met de verlangens van de hoogmogenden in Moskou. Gerekend naar dit laatste zouden de kansen van VERHEY groter zijn: dat is een figuur die stellig beter dan BAKKER lijkt te passen in het kader van de CHROESTSJOW-politiek.

III. Gevolgen van de keuze

Aangenomen, dat H. VERHEY de voornaamste kanshebber in de vacature-De GROOT zou zijn, kan men zich afvragen wat daarvan de ge-

- 5 -

G E H E I M

volgen zouden zijn voor het gedragspatroon van de C.P.N.

Gezien de in het algemeen te constateren invloed van een communistisch partijleider op de onder hem ressorterende organisatie, mag worden aangenomen, dat VERHEY, cf. de gedragslijnen van Moskou, de destalinisatie binnen de C.P.N. niet tot lippendienst zal beperken, maar daadwerkelijk ter hand zal nemen.

Hieruit vloeit voort, dat in de komende tijd een mildere C.P.N.-koers zou mogen worden verwacht met alle traditionele kenmerken van dien: groter kans op contact met de massa (vakbeweging, vredesbeweging), grotere openheid voor nieuwe leden. Meer algemeen kan worden gesteld, dat de partijpositie in dit patroon dynamischer wordt en de kans op vergroting van haar invloed (leden - abonnee's - stemmen - zetels) iets ruimer.

Heeft de partij daarentegen een starre dogmatische leiding, is het politiek patroon van Moskou navenant rechtlijnig en onverdraagzaam, dan zal zo'n partij het risico lopen in isolement te verzanden. Zij sluit in een dergelijke situatie haar gelederen en is waakzaam tegen "vijandige elementen".

Haar positie is in dit geval statisch: zij mist het contact met de massa, haar invloed is stabiel of daalt. Dit is ook ongeveer het na-oorlogs politiek patroon van de C.P.N. onder leiding van Paul de GROOT.

• Men zal geneigd zijn op te merken, dat - uit het oogpunt van nationale veiligheid - een dergelijke geïsoleerde partij verkieslijker is dan een partij, die zich naar buiten mild voordoet en mede daardoor grotere levenskansen zou hebben. In deze gedachtengang zou men kunnen stellen dat men de benoeming van iemand als Marcus BAKKER zou moeten toejuichen. Om verschillende redenen is deze gedachtengang echter minder juist, want:

1. Gezien de bestaande "patronaatsverhouding" tussen de C.P.S.U. en de buitenlandse communistische partijen is het onwaarschijnlijk, dat Marcus BAKKER, in geval van zijn benoeming in de vacature-De GROOT, de koers van De GROOT zal durven of kunnen voortzetten. Hij zou m.a.w. - zichzelf verloochenend - waarschijnlijk toch een gematigder koers gaan varen. (Nederland is geen Albanië)

G E H E I M

2. Verder is het de vraag of De GROOT ertoe kan worden gebracht - ook in geval van opvolging door VERHEY - elke bemoeienis met de gang van zaken in de partij op te geven. Mogelijk blijft hem een plaats in het p.b. (en d.b.?) ingeruimd. In dat geval zal hij wellicht toch nog de gelegenheid vinden de "destalinisatie" enigermate af te remmen.

3. Van vergroting van C.P.N.-invloed als gevolg van een gematigde partijkoers (als uiting van een gematigde leiding) moet men zich - gezien de minimale positie van het communisme in Nederland onder de tegenwoordige maatschappelijke verhoudingen - geen al te sombere voorstelling maken.

4. Hiertegenover is van veel meer belang, dat een gematigde en - zoals gezegd - meer "open" partij eerder bereid is het voeren van openbare discussies over bepaalde, binnen haar gelèderen bestaande meningsverschillen toe te staan. De situatie binnen de Belgische communistische partij heeft hiervan de laatste tijd treffende illustraties te zien gegeven.

De kans op inzicht in de communistische politiek (ook op internationaal niveau) wordt er in elk geval door verruimd.

Tevens zou een zodanig "open" partij de mogelijkheid van zgn. "fractievorming" openen, ook op internationaal niveau. De kans, dat via de discussie bepaalde denkbeelden ingang vinden, welke het communisme als monolithisch geheel kunnen ondermijnen, wordt op deze wijze immers groter.

Tenslotte moet worden opgemerkt, dat men bij dit alles dient te overwegen, dat het onzeker blijft hoe lang en in hoeverre CHROEST-SJOW en de door hem voorgestane "lijn" zich kunnen handhaven. Vroeg of laat kan toch weer een periode van "verharding" op de huidige fase van "liberalisatie" volgen. Treedt in Moskou "verharding" in, dan zal het buitenlandse communisme over het algemeen snel volgen. De ervaring met het communisme leert, dat een "zachte" partijleider sneller aan de kant wordt gezet, zodra de partijlijn van Moskou zich "verhardt", dan een "harde" partijleider, wanneer de partijlijn "milder" wordt.

De C.P.N. onder leiding van Paul de GROOT heeft hiervan wel steeds duidelijke voorbeelden gegeven.